

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEEK
JULIANE KOKOTT
esitatud 16. veebruaril 2017¹

Kohtuasi C-74/16

Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania versus Ayuntamiento de Getafe

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Juzgado de lo Contencioso-administrativo n 4 de Madrid (Madridi halduskohus nr 4, Hispaania))

Konkurents — Riigiabi — ELTL artikli 107 lõige 1 — Hispaanias kehtiv ehitiste, rajatiste ja ehitustööde maks — Katoliku kiriku maksust vabastamine — Katoliku kiriku majandustegevuse ja mittemajanduslike tegevuste eristamine — Katoliku kiriku tegevused, millega ei järgita rangelt religioosset eesmärki — Tegevused katoliku kiriku sotsiaalse, kultuurilise või hariduspoliitilise ülesande raames — Kirikud, usuühendused ja -kogukonnad — ELTL artikkel 17 — ELTL artikkel 351

I. Sissejuhatus

1. Kas see kujutab endast ELTL artikli 107 lõike 1 kohaselt keelatud riigiabi, kui liikmesriik vabastab usukogukonna teatud maksudest, ja seda ka seoses tegevustega, millel ei ole rangelt religioosset eesmärki? See on sisuliselt küsimus, mida Hispaania kohus palub Euroopa Kohtul käesoleval juhul selgitada.

2. See küsimus kerkib seoses erinevate maksuvabastustega, mida Hispaania Kuningriik annab katoliku kirikule 1979. aastal Püha Tooliga sõlmitud rahvusvahelise kokkuleppe alusel. Sellele kokkuleppele tuginedes soovib katoliku kirik käesoleval juhul, et talle kui kirikukooli omanikule tagastataks kohalik maks, mida ta pidi tasuma seoses ühe koolihoone ehitustöödega.

3. Kuna liidu konkurentsioigust kohaldatakse ainult ettevõtjatele, oleneb käesoleva kohtuasja lahendamine sellest, kuidas tuleb vahet teha majandustegevuse ja mittemajandusliku tegevuse vahel, mis ei ole alati lihtne. Asjaolu, et eriti haridussektor asub ettevõtlust puudutavate ja sotsiaalsete ning isegi kultuuriliste ülesannete kokkupuutekohas, on juba varasematest kohtuotsustest² piisavalt teada.

4. Käesoleval juhul omandavad need probleemid aga uue mõõtme seetõttu, et need puudutavad lõppkokkuvõttes riigi ja kiriku vahelist suhet, mis on liidu esmasest õiguses ELTL artikli 17 kohaselt suure tähtsusega. Arvestades sageli väga kirglikku debatti usu ja usukogukondade rolli üle praegusajaja Euroopa ühiskonnas,³ on käesolev juhtum äärmiselt päevakohane. Oletatavasti ei paku esitatud õigusküsimused suurt huvi mitte ainult Hispaanias, vaid ka paljudes muudes liikmesriikides.

1 — Algkeel: saksa.

2 — Vt eelkõige kohtuotsused, 27.9.1988, Humbel ja Edel (263/86, EU:C:1988:451) ja 7.12.1993, Wirth (C-109/92, EU:C:1993:916) ning 11.9.2007, Schwarz ja Gootjes-Schwarz (C-76/05, EU:C:2007:492) ja komisjon vs. Saksamaa (C-318/05, EU:C:2007:495), lisaks EFTA Kohtu otsus, 21.2.2008, Private Barnehagers vs. EFTA järelevalveamet (E-5/07, *Report of the EFTA Court* 2008, lk 61).

3 — Vt nt hiljutised kohtuasjad Achbita (C-157/15) ning Bougnaoui ja ADDH (C-188/15).

5. Kuna Hispaania ja Püha Tooli vaheline kokkulepe pärineb ajast enne Hispaania ühinemist Euroopa ühendustega, siis tuleb juhtumi lahendamisel lisaks arvestada ELTL artiklit 108 ja ELTL artiklit 351.

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

6. Käesoleva kohtuasja liidu õiguse raamistiku määrab kindlaks ELTL artikli 107 lõige 1, mis paikneb ELi toimimise lepingu VII jaotise 1. peatükis („Konkurentsieeskirjad“):

„Kui aluslepingutes ei ole sätestatud teisiti, on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressursidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, siseturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust.“

7. Lisaks tuleb viidata ELTL artikli 17 lõikele 1, mis paikneb ELi toimimise lepingu esimese osa II jaotises („Üldkohaldatavad sätted“) ja on sõnastatud järgmiselt:

„Liit austab ega piira staatust, mis siseriikliku õiguse kohaselt on liikmesriikides kirikutel ja usuühendustel või -kogukondadel.“

8. Lõpuks on tähtis ELTL artikkel 351, mis on esitatud ELi toimimise lepingu seitsmendas osas („Üld- ja lõppsätted“):

„Aluslepingute sätted ei mõjuta õigusi ja kohustusi, mis tulenevad enne 1. jaanuari 1958 või ühinevate riikide puhul enne nende ühinemise kuupäeva sõlmitud lepingutest ühe või mitme liikmesriigi ja ühe või mitme kolmanda riigi vahel.“

Kui nimetatud lepingud ei ole kooskõlas aluslepingutega, kasutavad asjassepuutuvad liikmesriigid kõiki vajalikke vahendeid kindlakstehtud vastuolude kõrvaldamiseks. Sel puhul abistavad liikmesriigid vajaduse korral üksteist ning kui see on põhjendatud, võtavad vastu ühise seisukoha.

Esimeses lõigus märgitud lepingute kohaldamisel võtavad liikmesriigid arvesse tõsiasja, et aluslepingute põhjal moodustavad iga liikmesriigi võimaldatud eelised liidu rajamise lahutamatu osa ning on seetõttu lahutamatult seotud ühiste institutsioonide loomisega, nendele volituste andmisega ning kõikide liikmesriikide poolt ühesuguste eeliste andmisega.“

B. Rahvusvaheline avalik õigus

9. Hispaania riigi ja Püha Tooli vahelise 3. jaanuari 1979. aasta majandusküsimusi käsitleva kokkuleppe⁴ artikli IV lõike 1 punkti B esimene lõik näeb ette katoliku kiriku omandis olevate kinnisasjade „täieliku ja alalise vabastuse objektiivsetest maksudest ning tootmis-, tulu- ja omandimaksudest.“

10. Selle sätte teisest lõigust tuleneb siiski, et nimetatud maksuvabastust ei kohaldata „majandustegevusest saadava tulu ega vara kasutusse andmise korral saadud tulu suhtes“, samuti „kapitalitulu ja sellise tulu suhtes, millelt tulumaks kinni peetakse.“

4 — *Boletín Oficial del Estado* (edaspidi „BOE“) nr 300, 15.12.1979, lk 28782 (edaspidi „1979. aasta kokkulepe“ või lihtsalt „kokkulepe“).

11. 1979. aasta kokkuleppe artikkel VI määrab kindlaks vaidluste lahendamise mehhanismi, mille kohaselt võtavad Püha Tool ja Hispaania valitsus endale kohustuse lahendada kokkuleppe tõlgendamisel ja kohaldamisel esinevad probleemid vastastikusel kokkuleppel ning arvestades selles kokkuleppes esitatud põhimõtteid.

C. Siseriiklik õigus

12. Hispaanias kehtiv ehitiste, rajatiste ja ehitustööde maks⁵ põhineb 1988. aasta seadusel. Praegu tugineb see kohalike omavalitsuste eelarvet reguleeriva seaduse⁶ artikli 100 lõikele 1, kuninga 5. märtsi 2004. aasta seadusandliku dekreediga⁷ 2/2004 muudetud redaktsioonis.⁸ Tegemist on kohaliku kaudse objektiivse maksuga, millest laekuv tulu läheb Hispaania kohalikele omavalitsustele.

13. Hispaania rahandusministeerium selgitas 5. juuni 2001. aasta määrusega,⁹ et ICIO maksu suhtes kohaldatakse 1979. aasta kokkuleppe artikli IV lõike 1 punkti B. 2001. aasta määrust täpsustati hiljem 15. oktoobri 2009. aasta määrusega¹⁰ nii, et nimetatud maksuvabastus kehtib ainult nende ehitiste puhul, millelt ei tule tasuda kinnisvaramaksu,¹¹ see tähendab ehitiste puhul, mida kasutatakse üksnes religioosel eesmärgil.¹² Siiski tühistati 2009. aasta määrus omakorda Audiencia Nacionali (spetsiifilistes küsimustes pädev kohus) 9. detsembri 2013. aasta otsusega vastuolu tõttu 1979. aasta kokkuleppe artikli IV lõike 1 punktiga B ja artikliga VI.¹³

III. Asjaolud ja põhikohtuasi

14. Congregación de Escuelas Pías Provincia de Betania (Comunidad de Casa de Escuelas Pías de Getafe, PP. Escolapios)¹⁴ on katoliku kiriku institutsioon ja selle suhtes kohaldatakse 1979. aasta kokkulepet. Congregación de Escuelas Pías Provincia de Betania omandis on Madridi lähedal asuvas Getafe vallas asuv kinnisasi, kus asub õppeasutus „La Inmaculada“.

15. Congregación taotles 4. märtsil 2011 Getafe vallalt ehitisluba sellel kinnisasjal asuva vaba hoone renoveerimiseks ja laiendamiseks. Nimetatud hoonet kasutatakse õppeasutuse aulana. Sellesse aulasse oli kavas paigaldada 450 istet, et kasutada seda koosolekute, õppetundide, konverentside jms läbiviimiseks.

16. Vastav ehitisluba anti 28. aprillil 2011 ning Congregación pidi selle eest tasuma ICIO maksu summas 23 730,41 eurot.

17. Hiljem esitas Congregación siiski 1979. aasta kokkuleppe artikli IV lõike 1 punktile B tuginedes taotluse tema poolt tasutud maksu tagastamiseks.

5 — Impuesto sobre Construcciones, Instalaciones y Obras (edaspidi „ICIO maks“).

6 — Ley reguladora de las Haciendas Locales.

7 — Real Decreto Legislativo.

8 — BOE nr 59, 9.3.2004, lk 10284.

9 — BOE nr 144, 16.6.2001, lk 21427 (edaspidi „2001. aasta määrus“).

10 — EHA/2814/2009, BOE nr 254, 21.10.2009, lk 88046 (edaspidi „2009. aasta määrus“).

11 — Impuesto sobre Bienes Inmuebles (edaspidi „IBI maks“).

12 — Hispaania valitsuse esitatud andmete kohaselt anti see selgitus „kokkuleppel Hispaania piiskoppide konverentsiga“ ja selle eesmärk oli kõrvaldada Euroopa Komisjoni avaldatud kahtlused seoses riigiabi keeluga (SA.22829, Hispaania – Maksuvabastus katoliku kiriku institutsioonide kasuks [E 2/2007]).

13 — ECLI:ES:AN:2013:5382 (viimati nimetatud kohtuotsus jäeti jõusse Hispaania Tribunal Supremo (kõrgeim kohus) 19. novembri 2014. aasta otsusega, ECLI:ES:TS:2014:4901).

14 — Edaspidi „Congregación“.

18. Viimati nimetatud taotluse jättis linnavalituse maksuhaldur¹⁵ 6. novembri 2013. aasta otsusega rahuldamata. Põhjenduseks märkis ta, et maksuvabastus ei ole käesoleval juhul kohaldatav, sest tegemist on tegevusega, mis ei ole seotud katoliku kiriku religioossete eesmärkidega. Congregacióni vaide peale kinnitas seda eitavat vastust linnavalitsuse maksuosakonna juhataja oma 27. veebruaril 2014. aasta otsusega. Selle peale esitas Congregación 21. mail 2014 kaebuse eelotsusetaotluse esitanud Juzgado de lo Contencioso-administrativo n 4 de Madridile (Madridi halduskohus nr 4).

IV. Eelotsusetaotlus ja menetlus Euroopa Kohtus

19. Juzgado de lo Contencioso-administrativo n 4 de Madrid (Madridi halduskohus nr 4) esitas 26. jaanuari 2016. aasta määrusega Euroopa Kohtule ELTL artikli 267 alusel järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas ELTL artikli 107 lõikega 1 on vastuolus katoliku kiriku ehitiste, rajatiste ja ehitustööde maksust vabastamine selliste kinnisasjadega seonduvate tööde puhul, mida kasutatakse majandustegevuseks, mitte rangelt religioosel eesmärgil?“

20. Euroopa Kohtu menetluses esitasid kirjalikud seisukohad Hispaania Kuningriik ja Euroopa Komisjon. 10. jaanuaril 2017 toimunud kohtuistungil olid lisaks neile esindatud ka Congregación ja Ayuntamiento de Getafe kui põhikohtuasja pooled.

V. Hinnang

A. Eelotsusetaotluse vastuvõetavus

21. Euroopa Kohtu kodukorra artikli 94¹⁶ kohaselt peab eelotsusetaotlus lisaks eelotsuse küsimusele sisaldama ka vajalikke andmeid põhikohtuasja faktilise ja õigusliku raamistiku kohta. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab lisaks kirjeldama, milline seos on tõlgendamist vajavate liidu õigusnormide ja põhikohtuasja vahel, samuti märkima põhjused, miks tal on kahtlus nende õigusnormide tõlgendamise või kehtivuse suhtes. Kohtupraktika kohaselt on andmetel faktilise ja õigusliku raamistiku kohta konkurentsioigust puudutavates menetlustes eriline tähtsus.¹⁷

22. Seda arvestades avaldavad nii Hispaania valitsus kui ka komisjon käesoleval juhul kahtlust eelotsusetaotluse vastuvõetavuse suhtes. Minu arvates ei leia siiski ükski neist vaidlustamiseks esitatud väidetest kinnitust.

23. Esiteks ei ole veenev Hispaania valitsuse etteheide, et eelotsusetaotlus püstitab puht hüpoteetilise küsimuse ning selle eesmärk on saada arvamus liidu õiguse tõlgendamise kohta, millel ei ole midagi tegemist põhikohtuasja tegelike asjaoludega.

15 — Órgano de Gestión Tributaria.

16 — Kodukorra artikli 94 järgimise vajadust rõhutab Euroopa Kohus nt 12. mai 2016. aasta kohtumääruses Security Service jt (C-692/15–C-694/15, EU:C:2016:344, punkt 18). Juba varem sõnastati väljakujunenud kohtupraktikas eelotsusetaotluste vastuvõetavuse kohta sisuliselt sarnased nõuded; vt nt kohtuotsused, 24.4.2012, Kamberaj (C-571/10, EU:C:2012:233, punkt 42) ja 21.12.2016, Vervloet jt (C-76/15, EU:C:2016:975, punktid 56 ja 57).

17 — Selle kohta kohtumäärus, 8.10.2002, Viacom (C-190/02, EU:C:2002:569, punktid 21 ja 22) ning kohtuotsused, 31.1.2008, Centro Europa 7 (C-380/05, EU:C:2008:59, punkt 58); 21.11.2013, Deutsche Lufthansa (C-284/12, EU:C:2013:755, punkt 20) ja 13.2.2014, Airport Shuttle Express jt (C-162/12 ja C-163/12, EU:C:2014:74, punkt 38).

24. Seda seetõttu, et esiteks kehtib väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eeldus, et liidu õigust puudutavad eelotsuse küsimused on asjakohased¹⁸ ning seejuures antakse eelotsusetaotluse esitanud kohtule hindamisruum.¹⁹ Teiseks ei ole käesolevas asjas mingil juhul ilmne, et ELTL artikli 107 tõlgendamine, mida on palutud, ei ole seotud põhikohtuasja tegelike asjaolude või esemega. Pigem on ELTL artikli 107 lõike 1 õige mõistmine Congregacióni kaebuses esitatud taotluse lahendamise seisukohast olulise tähtsusega, sest viimasele saab soovitud maksuvabastuse anda siiski ainult juhul, kui see ei ole vastuolus liidu õigusnormidega riigiabi kohta. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sellekohased kahtlused on eelotsusetaotluses piisavalt selgelt esitatud.

25. Teiseks, mis puudutab põhikohtuasja õigusliku raamistiku kirjeldamist, siis ei esine eelotsusetaotluses vastupidi Hispaania valitsuse arvamusele ilmselgeid lünki. Eelotsusetaotluses on Hispaania maksuõiguse määrava tähtsusega sätteid ning 1979. aasta kokkuleppes tulenevaid rahvusvahelise õiguse asjakohaseid sätteid kirjeldatud arusaadavalt. Pealegi ei ole Hispaania valitsus tuvastanud ühtegi õigusnormi, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus oleks vääralt mõistnud või unustanud mainida.

26. Kolmandaks on piisav ka põhikohtuasja faktilise raamistiku kirjeldus, mis on eelotsusetaotluses esitatud. Hispaania valitsuse ja komisjoniga tuleb tõepoolest nõustuda selles osas, et eelotsusetaotluse esitanud kohus oleks võinud veel täpsemalt kirjeldada Congregacióni üldist tegevust haridusvaldkonnas ning eelkõige vaidlusaluse hoone kasutamist. Sellele vaatamata sisaldab eelotsusetaotlus kõiki vajalikke andmeid eelotsuse küsimuse ja selle ulatuse mõistmiseks. Sellest annavad eelkõige tunnistust seisukohad, mida Hispaania valitsus ja komisjon kohtuistungil esitasid,²⁰ millele Ayuntamiento de Getafe kohtuistungil õigesti viitas.

27. Lõppkokkuvõttes on eelotsusetaotlus seega vastuvõetav.

B. Eelotsuse küsimuse sisuline hinnang

28. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib oma küsimusega sisuliselt teada, kas vaidlusalust maksuvabastust tuleb juhul, kui seda kohaldatakse koolihoonetele, pidada keelatud riigiabiks ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses.

1. Küsimus, kas liidu õigusnormid riigiabi kohta on kohaldatavad

29. Kõigepealt tuleb arutada küsimust, kas ELTL artikli 107 lõikes 1 sätestatud riigiabi keeldu saab käesoleva kohtuasjaga sarnasel juhul üldse kohaldada, kui arvestada, et ELTL artikkel 17 kohustab austama kirikute staatust²¹ liikmesriikides ja seda mitte piirama.²²

30. ELTL artikliga 17 võttis Lissaboni leping üle sätte, mida sisaldas juba Euroopa põhiseaduse lepingu²³ artikkel I-52 ning mis pärineb 1997. aastal vastu võetud deklaratsioonist kirikute ja mitteusuliste organisatsioonide staatuse kohta.²⁴

18 — Kohtuotsused, 7.9.1999, Beck ja Bergdorf (C-355/97, EU:C:1999:391, punkt 22); 16.6.2015, Gauweiler jt (C-62/14, EU:C:2015:400, punkt 25); 6.9.2016, Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630, punkt 20) ja 21.12.2016, Vervloet jt (C-76/15, EU:C:2016:975, punkt 57).

19 — Kohtuotsused, 24.6.2008, Commune de Mesquer (C-188/07, EU:C:2008:359, punkt 31) ja 28.2.2012, Inter-Environnement Wallonie ja Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103, punkt 36).

20 — Vt selle kohta nt kohtuotsus, 18.10.2011, Boxus jt (C-128/09–C-131/09, C-134/09 ja C-135/09, EU:C:2011:667, punkt 27).

21 — Lihtsustamise huvides loobun ma käesoleval juhul eraldi mainimast „usuühendusi või -kogukondi“, mida on ELTL artiklis 17 samuti nimetatud.

22 — Niivõrd kui Congregación tugines Euroopa Kohtus toimunud kohtuistungil usuvabadusele (põhiõiguste harta artikkel 10), kehtivad minu märkused *mutatis mutandis* ELTL artikli 17 kohta.

23 — Allkirjastatud Roomas 29. oktoobril 2004 (ELT 2004, C 310, lk 1).

24 — Deklaratsioon nr 11, mis on lisatud 2. oktoobril 1997 allkirjastatud Amsterdami lepingu vastu võtnud valitsustevahelise konverentsi lõppaktile (EÜT 1997, C 340, lk 133).

31. Lõpuks täpsustab ja täiendab ELTL artikkel 17 ELL artikli 4 lõikes 2 sätestatud üldisemat nõuet, mille kohaselt tuleb austada liikmesriikide rahvuslikku identiteeti, mida väljendavad nende alustpaneavad poliitilised ja põhiseaduslikud struktuurid.

32. ELTL artikkel 17 on kahtlemata väljapaistev koht, kus väljendada kirikute erilist ühiskondlikku rolli liikmesriikides. Seda sätet ei või aga mõista erandina põhimõttest, mille kohaselt toimub kirikute tegevus üldiselt väljaspool liidu õiguse kehtivusala. Eelkõige peab liidu õigus kehtima seal, kus kirikud tegelevad majandustegevusega,²⁵ nii nagu seda on Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikas tunnustatud ka spordiühingute või spordiliitude²⁶ ja haridusasutuste suhtes.²⁷

33. Seega ei seisne ELTL artikli 17 eriline tähtsus käesoleva kohtuasjaga sarnasel juhul näiteks selles, et jätta kirikute tegevus üldiselt liidu õiguse kohaldamisalast välja, vaid pigem selles, et *liidu õiguse tõlgendamisel ja kohaldamisel* tuleb kirikute staatust austada ja seda ei tohi piirata.

2. Riigiabi mõiste ELTL artikli 107 lõike 1 kohaselt

34. Riigiabi keeld, mis on sätestatud ELTL artikli 107 lõikes 1, järgib eesmärki ennetada, et liikmesriikide vahelist kaubandust mõjutaksid ametiasutuse poolt ükskõik mis kujul antavad eelised, mis kahjustavad või ähvardavad kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist.²⁸

35. Eelotsusetaotluses lähtub liikmesriigi kohus sõnaselgelt eeldusest, et kõnealune koolihoone on ette nähtud majanduslikuks kasutamiseks, mitte puht religioosel eesmärgil kasutamiseks. Selleks aga, et anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarvilik vastus, mis võimaldab tal parimal võimalikul viisil põhikohtuasja lahendada,²⁹ meenutan ma oma selgituste raames ELTL artikli 107 lõike 1 kohta esmalt tingimusi, mille kohaselt on liidu õiguse seisukohast üldse tegemist majandustegevusega (vt selle kohta allpool jaotis a), enne kui asun käsitlema riigiabi keelu konkreetseid tunnuseid (vt selle kohta allpool jaotis b).

a) Ettevõtja mõiste liidu konkurentsioiguse kohaldamise eeltingimusena

36. Kõigepealt tuleb rõhutada, et liidu konkurentsioigus on suunatud üksnes ettevõtjate tegevusele.³⁰

37. Ettevõtja mõistet tuleb mõista selle funktsionaalses tähenduses ja see hõlmab majandustegevusega tegelevat mis tahes üksust, olenemata selle õiguslikust vormist ja rahastamisviisist.³¹ Organisatsioon, mis ei tegele majandustegevusega, ei ole ettevõtja konkurentsioiguse tähenduses.³²

25 — Kohtuotsused, 5.10.1988, Steymann (196/87, EU:C:1988:475, punktid 9 ja 14) ning 14.3.2000, Église de scientologie (C-54/99, EU:C:2000:124).

26 — Kohtuotsused, 12.12.1974, Walrave ja Koch (36/74, EU:C:1974:140); 15.12.1995, Bosman (C-415/93, EU:C:1995:463); 18.7.2006, Meca-Medina ja Majcen vs. komisjon (C-519/04 P, EU:C:2006:492); 1.7.2008, MOTOE (C-49/07, EU:C:2008:376) ja 16.3.2010, Olympique Lyonnais (C-325/08, EU:C:2010:143).

27 — Kohtuotsused, 11.9.2007, Schwarz ja Gootjes-Schwarz (C-76/05, EU:C:2007:492) ning komisjon vs. Saksamaa (C-318/05, EU:C:2007:495).

28 — Kohtuotsused, 2.7.1974, Itaalia vs. komisjon (173/73, EU:C:1974:71, punkt 26); 11.7.1996, SFEI jt (C-39/94, EU:C:1996:285, punkt 58) ja 15.6.2006, Air Liquide Industries Belgium (C-393/04 ja C-41/05, EU:C:2006:403, punkt 27).

29 — Vt selle kohta nt kohtuotsused, 12.12.1990, SARPP (C-241/89, EU:C:1990:459, punkt 8); 2.12.2009, Aventis Pasteur (C-358/08, EU:C:2009:744, punkt 50); 17.7.2014, Leone (C-173/13, EU:C:2014:2090, punktid 56 ja 64) ning 13.7.2016, Pöpperl (C-187/15, EU:C:2016:550, punkt 35).

30 — Kohtuotsused, 16.11.1977, GB-Inno-BM (13/77, EU:C:1977:185, punkt 31); 11.12.2007, ETI jt (C-280/06, EU:C:2007:775, punkt 38); 1.7.2008, MOTOE (C-49/07, EU:C:2008:376, punkt 20) ja 5.3.2015, komisjon jt vs. Versalis jt (C-93/13 P ja C-123/13 P, EU:C:2015:150, punkt 88).

31 — Kohtuotsused, 23.4.1991, Höfner ja Elser (C-41/90, EU:C:1991:161, punkt 21); 16.3.2004, AOK Bundesverband jt (C-264/01, C-306/01, C-354/01 ja C-355/01, EU:C:2004:150, punkt 46) ja 17.9.2015, Total vs. komisjon (C-597/13 P, EU:C:2015:613, punkt 33); vt analoogia alusel kohtuotsus, 12.7.1984, Hydrotherm Gerätebau (170/83, EU:C:1984:271, punkt 11).

32 — Kohtuotsus, 19.2.2002, Wouters jt (C-309/99, EU:C:2002:98, punkt 112).

38. Asjaolu, et kirikute tegevuse keskpunktis on üldjuhul usuliste, hingehoiuga seotud ja sotsiaalsete ülesannete täitmine, ei välista iseenesest kirikute üksikute tegevuste käsitamist nii, et need kuuluvad majanduse valdkonda. Seda seetõttu, et tegevuse kvalifitseerimine majandustegevuseks või mittemajanduslikuks tegevuseks peab toimuma üksuse iga tegevuse osas eraldi.³³

39. Majandustegevus on igasugune tegevus, mis seisneb kaupade või teenuste pakkumises teataval turul.³⁴ Seejuures ei takista asjaolu, et puudub kasu või tulu saamise eesmärk, iseenesest veel eeldamast, et tegemist on majandustegevusega, kuni pakutakse kaupu või teenuseid.³⁵

40. Congregación taotleb põhikohtuasjas vaidluse all olevat maksuvabastust seoses koolihoone juures tehtud ehitustöödega. Seega on maksuvabastus lõppkokkuvõttes seotud Congregacióni kui õppeasutuse „La Inmaculada“ omaniku õpetamistegevusega.

41. See, kas selline õpetamistegevus tuleb kvalifitseerida majandustegevuseks, oleneb üksikjuhtumi konkreetsete asjaolude hindamisest, mis on siseriikliku kohtu ülesanne. Seejuures tuleb arvesse võtta nii õpetamise rahastamist kui ka õpetamisega järgitavaid eesmärke ning õppeasutuse omaniku eesmärke.³⁶

42. Kui haridusasutuste omanik, kes on kiriku liige, käitab õppeasutusi täielikult või peamiselt ärilisel viisil ning pakub seal toimuvat õpetamisteenusust peamiselt vastutasuna õpilaste või nende vanemate antud rahaliste toetuste ja muude mitterahaliste hüvitiste eest,³⁷ siis pakub ta teenuseid ELTL artikli 56 tähenduses³⁸ ja tegeleb järelikult majandustegevusega.

43. Olukord on seevastu teistsugune, kui haridusasutuste omanik, kes on kiriku liige, ei käita oma õppeasutusi ärilisel viisil, vaid käitab neid oma üldise ülesande osana sotsiaal-, kultuuri- ja hariduspoliitika valdkonnas ega kasuta nendes toimuvat õppetöö rahastamiseks õpilaste või nende vanemate toetusi või kasutab neid üksnes vähesel määral. Sellisel juhul ei paku ta teenuseid ELTL artikli 56 tähenduses³⁹ ega tegele seega ka majandustegevusega.

44. Vastupidi eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvamusele ei eelda kiriku õpetamisteenusete liigitamine mittemajanduslikku valdkonda, et õpetamisega – ja lõppkokkuvõttes ka hoonetega, kus õppetöö toimub – järgitakse „rangelt religioosset eesmärki“.⁴⁰ Pigem on selliste õpetamisteenusete mittemajandusliku iseloomu eeldamiseks piisav, kui nendega järgitakse olemuslikult sotsiaalsel, kultuurilisel ja hariduspoliitilisel eesmärgil.

33 — Kohtuotsus, 1.7.2008, MOTOE (C-49/07, EU:C:2008:376, punkti 25 viimane lause). Samamoodi ka kohtuotsused, 16.6.1987, komisjon vs. Itaalia (118/85, EU:C:1987:283, punkt 7); 18.3.1997, Diego Cali & Figli (C-343/95, EU:C:1997:160, punktid 16 ja 18) ning 24.10.2002, Aéroports de Paris vs. komisjon (C-82/01 P, EU:C:2002:617, punkt 75), lisaks minu ettepanek, kohtuasjad Viacom Outdoor (C-134/03, EU:C:2004:676, punkt 72) ja MOTOE (C-49/07, EU:C:2008:142, punkt 49).

34 — Kohtuotsused, 18.6.1998, komisjon vs. Itaalia (C-35/96, EU:C:1998:303, punkt 36); 12.9.2000, Pavlov jt (C-180/98–C-184/98, EU:C:2000:428, punkt 75); 10.1.2006, Cassa di Risparmio di Firenze jt (C-222/04, EU:C:2006:8, punkt 108); 1.7.2008, MOTOE (C-49/07, EU:C:2008:376, punkt 22) ja 23.2.2016, komisjon vs. Ungari (C-179/14, EU:C:2016:108, punkt 149).

35 — Vt analoogia alusel kohtuotsused, 10.1.2006, Cassa di Risparmio di Firenze jt (C-222/04, EU:C:2006:8, punktid 122–124) ja 1.7.2008, MOTOE (C-49/07, EU:C:2008:376, punkt 27); vt selle kohta ka kohtuotsus, 18.12.2007, Jundt (C-281/06, EU:C:2007:816, punkt 33).

36 — Üksnes asjaolu, et kehtib vabadus asutada haridusasutusi (põhiõiguste harta artikli 14 lõige 3) ja ka usuvabadus hõlmab õpetamiskomponenti (harta artikli 10 lõike 1 teine lause), ei ütle iseenesest midagi selle kohta, kas teatud õppeasutuses osutatud õpetamisteenused kuuluvad majandustegevuse hulka või mitte.

37 — Siinkohal tuleb eelkõige mõelda õpilaste ja nende vanemate mitterahalistele annetustele ning teatud ehitiste ja tööde isiklikule finantseerimisele.

38 — Eraõppeasutuste kohta vt kohtuotsused, 7.12.1993, Wirth (C-109/92, EU:C:1993:916, punkt 17); 11.9.2007, Schwarz ja Gootjes-Schwarz (C-76/05, EU:C:2007:492, punkt 40) ning komisjon vs. Saksamaa (C-318/05, EU:C:2007:495, punkt 69).

39 — Riiklike õppeasutuste kohta vt kohtuotsused, 27.9.1988, Humbel ja Edel (263/86, EU:C:1988:451, punktid 17 ja 18); 7.12.1993, Wirth (C-109/92, EU:C:1993:916, punktid 15 ja 16); 11.9.2007, Schwarz ja Gootjes-Schwarz (C-76/05, EU:C:2007:492, punkt 39) ning komisjon vs. Saksamaa (C-318/05, EU:C:2007:495, punkt 68). Nagu rõhutab EFTA Kohus, saab selle teenuste osutamise vabadust käsitleva kohtupraktika üle kanda konkurentsioigusele ja eelkõige riigiabi valdkonnale (kohtuotsus, 21.2.2008, Private Barnehagers vs. EFTA järelevalveasutus, E-5/07, Report of the EFTA Court 2008, 61, punktid 80–83). Selle kohta esitab seisukoha ka komisjon teatise riigiabi mõiste kohta punktides 28–30 (ELT 2016, C 262, lk 1).

40 — Nii on sõnastatud küsimus, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus meile esitas.

45. Sellise käsituse poolt räägib eelkõige ka ELTL artikli 17 lõikes 1 sätestatud kohustus austada kirikute eristaatust. Seda seetõttu, et selle staatusega kaasneb asjaolu, et kirikud ei täida ühiskonnas mitte ainult rangelt religioosseid ülesandeid, vaid annavad ka kaaluka panuse sotsiaalsete, kultuuriliste ja hariduspoliitiliste eesmärkide täitmisesse. Kui kirikute tegevust sotsiaal- ja kultuuri- või hariduspoliitika valdkonnas tahetaks tervikuna kvalifitseerida tavaliseks majandustegevuseks, siis ei mõistetakse selle tegevuse erilist iseloomu ning seega lõppkokkuvõttes ka kirikute eristaatust.

46. Nagu kohtuistungil selgus, kasutatakse õppeasutuse „La Inmaculada“ ruume peamiselt õppetööks, mis on võrdväärne riiklikes koolides antava kohustusliku haridusega (nn *educación obligatoria*, mis koosneb osadest *educación primaria* ja *educación secundaria obligatoria*). Neid õpetamisteenuseid osutatakse Congregacióni ja pädeva Hispaania regiooni – Comunidad de Madridi (Madridi autonoomne piirkond) – vahel sõlmitud lepingu alusel ning lõviosa nendest rahastatakse riiklikest vahenditest, samal ajal kui õpilaste ja nende vanemate maksed ja mitterahalised vahendid on üksnes teisejärgulise tähtsusega.⁴¹ Niisiis võib lähtuda sellest, et kohustusliku hariduse andmine õppeasutuses „La Inmaculada“ on täielikult integreeritud Hispaania haridussüsteemi.

47. Sedalaadi asjaolud räägivad tervikuna oletuse poolt, et vaidluse esemeks oleva koolihoone – aula – kasutamiseга täidetakse eriomast sotsiaalset, kultuurilist ja hariduspoliitilist ülesannet ning selles mõttes on Congregacióni tegevusel mittemajanduslik iseloom, olgugi et õpilaste ja vanemate võimaluste tõttu valida erinevate riigi või eraomandis olevate koolide vahel esineb haridusasutuste vahel teatud „konkurents“.

48. Kohtuistungil ilmnis siiski, et õppeasutuses „La Inmaculada“ pakutakse peale kohustusliku hariduse ka muid haridusteenuseid, mis on Hispaania süsteemis vabatahtlikud, nimelt esiteks väikelaste õpetamist (*educación infantil*) ja teiseks kohustuslikule haridusele järgnevat õpet (*educación postobligatoria*), mis viib abituriumini (*bachillerato*) või kutsehariduseni (*formación profesional*). Nagu Congregacióni esindaja Euroopa Kohtus mõõnis, kogutakse nende vabatahtlike haridusteenuste osutamise eest õpilaste vanematelt õppemaksu.

49. Viimati kirjeldatud olukord viitab sellele, et igal juhul on ühel osal Congregacióni õppeasutuses „La Inmaculada“ osutatud õpetamisteenustest klassikalise teenuse iseloom ELTL artikli 56 tähenduses või igal juhul suur sarnasus sellise teenusega.⁴²

50. Neil asjaoludel tuleb lähtuda sellest, et olukorras, kus Congregación osutab oma õppeasutuses „La Inmaculada“ õpetamisteenuseid, tegeleb ta osaliselt majandustegevusega ja osaliselt mittemajandusliku tegevusega ning sellele vastavalt ei täida ka vaidlusalune aula üksnes sotsiaalset, kultuurilist või hariduspoliitilist eesmärki, vaid seda kasutatakse vähemalt osaliselt Congregacióni ettevõtlustegevuseks.

51. Euroopa Kohtu menetluses ei selgunud lõppkokkuvõttes, kui suure osa moodustab õppeasutuses „La Inmaculada“ fakultatiivne õppetöö võrreldes kohustusliku õppetööga, mistõttu ei saa vähemalt meile teada oleva teabe alusel hinnata, milline on Congregacióni majandustegevuse ja mittemajandusliku tegevuse vaheline suhe.

52. Selletagi on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne teha siseriikliku menetlusautonoomia raames vajalikud tuvastused Congregacióni tegevuse kohta, millest saab teha järeldusi vaidluse esemeks oleva aula kasutamise kohta. Seejuures ei saa kindlasti tugineda üksnes sellele, millist osa kõigist õppeasutuse „La Inmaculada“ ruumidest – võrreldes kogu hoonekompleksi kasuliku pindalaga

41 — Peale vabatahtlike annetuste tasuvad õpilaste vanemad sellega seoses üksnes kooli mittekohustuslike pakkumiste eest nagu õpilaste vedu ja lõunasöök.

42 — Ainult muu hulgas olgu mainitud, et ettevõtlustegevusega oleks tegemist ka juhul, kui õppeasutuse aulat renditaks suures ulatuses kolmandatele isikutele *koolivälisteks* üritusteks, mis ei ole sotsiaalse või kultuurilise suunitlusega.

– kasutatakse üheks või teiseks õppetöö vormiks.⁴³ Minu arvates on palju suurem kaal muudel näitajatel nagu eelkõige klasside ja tundide arvu ning õpilaste⁴⁴ ja õpetajate arvu, kes osalevad ühes või teises õppetöövormis; lisaks tuleb arvesse võtta keskmist aastaeelarvet, mida õppeasutus ühele või teisele õppetöövormile kulutab.

53. Juhul kui Congregacióni ettevõtlustegevus ei ole võrreldes tema õpetamisteenustega, mis järgivad sotsiaalseid, kultuurilisi ja hariduspoliitilisi eesmärke, nimetamisväärse mahuga, vaid etendab täiesti teisejärgulist osa, siis oleks kokkuvõttes põhjendatud lähtuda Congregacióni mittemajanduslikust tegevusest. Sellega nõustus Euroopa Kohtus õigesti ka komisjon.

54. Selline käsitlusviis on eelkõige õigustatud lihtsustamise huvides ning võimaldab käsitleda liidu õigusnorme riigiabi kohta viisil, mis on võimalikult vähe bürookraatlik. Selleks et see oleks siiski kooskõlas õiguskindluse põhimõttega, on vajalik tunnustada künnist, mida ettevõtjad ja siseriiklikud asutused saavad kasutada rusikareeglina, mille alusel saab kindlaks teha majandustegevuse, mis etendab täiesti teisejärgulist osa.

55. Komisjon näib lähtuvat sellest, et sellise õppeasutuse puhul nagu Congregación on majandustegevus, mis moodustab kuni 20% kõigist õpetamisteenustest, puhtalt kõrvaltegevus, mis on täiesti teisejärgulise tähtsusega. Selleks tugineb komisjon üldisele grupierandi määrusele⁴⁵ ja teadustegevuseks antava riigiabi raamistikule,⁴⁶ mille ta on välja andnud.

56. Kindlasti tuleb üldist grupierandi määrust – siduvat õigusakti ELTL artikli 288 teise lõigu tähenduses – käesoleva kohtuasja faktiliste asjaolude hindamisel suurel määral arvestada. Lähemal vaatlusel ei leidu aga selle määruse regulatiivosas ühtegi viidet 20% künnisele. Üksnes nimetatud määruse preambulis on täiesti eriomases kontekstis, nimelt seoses teadusuuringute taristutega nimetatud näitena sellist protsendimäära.⁴⁷ Sisuliselt identne sõnastus – mis samuti puudutab teadusasutusi ja teadusuuringute taristuid – on esitatud teadustegevuseks antava riigiabi raamistikus, komisjoni õiguslikult mittesiduvast teatises, milles ta tutvustab oma halduspraktikat ning esitab liikmesriikidele ettepaneku teatud meetmete võtmiseks.⁴⁸

57. Neil asjaoludel ei tule minu arvates kohustuslikus korras üldistada suhteliselt kõrget 20% künnist, mille komisjon on välja töötanud just nimelt teadusuuringute taristute jaoks, ja kohaldada seda üldiselt teatud tegevuse majandusliku või mittemajandusliku iseloomu kindlaksmääramiseks.

43 — Kohtutoimikust nähtub selle kohta, et 5,46% õppeasutuse „La Inmaculada“ hoone kasulikust pindalast kasutab asutus, kes osutab kasusaamise eesmärgita õpetamisteenuseid, mille finantseerimisel riik ei osale. Hinnangu sellele, kas need konkreetsete teenused on eespool nimetatud fakultatiivse õppetöö osa või on tegemist sellest kaugemale ulatuva eraldi õpetamisteenusega, mis on äriilise laadi, peab andma siseriiklik kohus.

44 — Komisjon väitis kohtuistungil, et õppijate arv, kes osalesid õppeasutuse „La Inmaculada“ fakultatiivses õppetöös, on kuni 23%. Komisjon väidab, et see arv nähtub andmetest, mille õppeasutus on oma veebisaidil avaldanud. Seejuures näib, et komisjon tugineb õppijate arvule õppeharudes *bachillerato* ja *formación profesional* õppeaastal 2008/2009 (vt www.escolapiosdegetafe.es/historia, viimati vaadatud 12.1.2017). Nende andmete õigsuse ja täielikkuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne.

45 — Komisjoni 17. juuni 2014. aasta määrus (EL) nr 651/2014 ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnustatakse siseturuga kokkusobivaks (ELT 2014, L 187, lk 1).

46 — Komisjoni teatis „Teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi raamistik“ (ELT 2014, C 198, lk 1).

47 — Määruse nr 651/2014 põhjendus 49.

48 — Riigiabi raamistiku punkt 20.

58. Pigem tuleks – konkurentsõiguses üldiselt aktsepteeritavatele künnistele⁴⁹ ja muudele siseturu jaoks olulistele teguritele tuginedes⁵⁰ – lähtuda sellest, et üldjuhul võib lugeda majandustegevust võrreldes mittemajandusliku tegevusega täielikult teisejärguliseks üksnes juhul, kui selle maht moodustab alla 10% vastava organisatsiooni kõnealuselt tegevusest asjaomases sektoris (käesoleval juhul 10% Congregacióni tegevusest õpetamisteenuste valdkonnas).

59. Seevastu juhul, kui sellise institutsiooni nagu Congregación majanduslik tegevus moodustaks 10% või rohkem, tuleks lähtuda sellest, et see institutsioon tegeleb osaliselt majandustegevusega ja osaliselt mittemajandusliku tegevusega. Sellele vastavalt tuleks ka talle võimaldatud riiklikku eeliskohtlemist – käesoleval juhul maksuvabastust – pidada osaliselt (*pro rata*) võimalikuks eeliseks, mida tuleks hinnata ELTL artikli 107 lõikes 1 sätestatud riigiabi keelu seisukohast.

60. Lõppkokkuvõttes võib tõdeda, et arvestades seda, et katoliku kirik ei tegele majandustegevusega, ei kuulu käesoleval juhul vaidluse all olev maksuvabastus ELTL artikli 107 lõike 1 kohaldamisalasse, kui see puudutab õppehoonet, mida kirik kasutab õpetamisteenuste osutamiseks oma sotsiaalse, kultuurilise ja majanduspoliitilise ülesande täitmise raames. Majandusliku tegevusega on seevastu tegemist, kui asjaomast hoonet kasutatakse olemuslikult ärielistel eesmärkidel.

b) Neli tingimust ELTL artikli 107 lõike 1 kohaldamiseks

61. Ainult siis, kui Congregación tegeleb eespool toodud sedastuste⁵¹ kohaselt majandustegevusega ja teda tuleb seega pidada ettevõtjaks, tuleb tema taotletud maksuvabastust hinnata ELTL artikli 107 lõike 1 alusel.

62. ELTL artikli 107 lõike 1 kohaselt on [juhul], „[k]ui aluslepingutes ei ole sätestatud teisiti, [...] igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, siseturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust“.

63. ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses „riigiabiks“ kvalifitseerimine nõuab, et täidetud oleks kõik selles sättes nimetatud tingimused.⁵²

64. Esiteks peab olema tegemist sekkumisega riigi poolt või riigi ressurssidest. Teiseks peab sekkumine ähvardama kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust. Kolmandaks peab sekkumine andma soodustatud isikule teatud eelise. Neljandaks peab see kahjustama või ähvardama kahjustada konkurentsi.⁵³

49 — Küsimuse hindamisel, kas ELTL artikli 101 ja ELTL artikli 102 raames võib ettevõtjate teatud tegutsemisviisidel olla tuntav mõju liikmesriikide vahelisele kaubandusele, tuginetakse kohtupraktikas ja komisjoni praktikas – lisaks muudele kriteeriumidele – turuosa 5% künnisele; vt selle kohta komisjoni teatis „Suunised EÜ artiklites 81 ja 82 sätestatud kaubandusmõju kontseptsiooni kohta“, punktid 46, 52 ja 53 (ELT 2004, C 101, lk 81).

50 — Nii näiteks andis komisjon Saksamaale käibemaksu valdkonnas õiguse jätta mahaarvamiseõiguse kohaldamisalast välja sisendkäibemaks, mis kuulub tasumisele selliste kaupade ja teenuste eest, mida käibemaksukohustuslane või tema töötajad kasutavad rohkem kui 90% ulatuses eraotstarbel või mitteäriisel otstarbel (nõukogu 28. veebruari 2000. aasta otsuse 2000/186/EÜ (EÜT 2000, L 59, lk 12) artikkel 1). Täiesti sekundaarse tähendusega majandustegevusest saab siinkohal seega lähtuda ainult juhul, kui see moodustab vähem kui 10%.

51 — Vt käesolev ettepanek, punktid 36–60.

52 — Kohtuotsused, 24.7.2003, *Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, EU:C:2003:415, punkt 74); 8.5.2013, *Libert jt* (C-197/11 ja C-203/11, EU:C:2013:288, punkt 74) ning 21.12.2016, komisjon *vs.* *Hansestadt Lübeck* (C-524/14 P, EU:C:2016:971, punkt 40) ja komisjon *vs.* *World Duty Free Group jt* (C-20/15 P ja C-21/15 P, EU:C:2016:981, punkt 53).

53 — Kohtuotsused, 24.7.2003, *Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, EU:C:2003:415, punkt 75); 8.5.2013, *Libert jt* (C-197/11 ja C-203/11, EU:C:2013:288, punkt 74) ning 21.12.2016, komisjon *vs.* *Hansestadt Lübeck* (C-524/14 P, EU:C:2016:971, punkt 40) ja komisjon *vs.* *World Duty Free Group jt* (C-20/15 P ja C-21/15 P, EU:C:2016:981, punkt 53).

65. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei ole nende tingimuste kontrollimisel tähtis mitte niivõrd riigiasutuste subjektiivne eesmärk, kuivõrd võetud meetme tagajärjed.⁵⁴

i) Riiklik meede või meetme rahastamine riigi ressurssidest

66. Mis puudutab kõigepealt kriteeriumi „liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest antav abi“, siis on tunnustatud, et ELTL artikli 107 lõige 1 ei hõlma mitte üksnes sooritusi positiivses tähenduses – nagu toetused –, vaid ka erinevas vormis sekkumisi, mis leevendavad äriühingu eelarvet tavaliselt koormavaid kohustusi ja mis seetõttu ei ole küll toetused selle sõna kitsamas tähenduses, ent on siiski samalaadsed ja neil on samasugused tagajärjed.⁵⁵

67. Ka maksusoodustus, mis ei too küll kaasa riigi ressursside üleandmist, kuid mis asetab soodustuse saajad soodsamasse olukorda kui ülejäänud maksukohustuslased, kujutab endast riigiabi ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses.⁵⁶ Iseenesestmõistetavalt kehtib see ka juhul, kui vastava soodustuse annab või vähendab sellest saadavat tulu riiklik üksus – käesoleval juhul kohalik omavalitsus –; seda seetõttu, et ELTL artikli 107 lõige 1 puudutab kõiki meetmeid, mida rahastatakse riigi vahenditest ja mis tuleb omistada riigile.⁵⁷

68. Asjaolu, et vaidlusalune maksuvabastus tuleneb käesoleval juhul 1979. aasta kokkuleppest ning pärineb seega rahvusvahelisest õigusest, ei võta sellelt liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest rahastatava meetme iseloomu. Esiteks aitas Hispaania riik 1979. aasta kokkuleppe sõlmimisele olulisel määral kaasa ning ka ratifitseeris selle; liidu õiguse seisukohast tuleb seda seega käsitada nagu siseriiklikku õigust. Teiseks viib kõnealune kokkulepe ICIO maksu osas riigi tulust loobumiseni Hispaanias. Kolmandaks osaleb Hispaania riik olulisel määral ka kokkuleppe tõlgendamisel ja täpsustamisel, nagu tõendavad eelkõige rahandusministeeriumi mitmesugused määrused.⁵⁸ Ja neljandaks annab ka kokkuleppe artiklis VI sätestatud mehhanism vaidluste lahendamiseks Hispaania riigile tähtsa rolli kokkuleppe tõlgendamisel ja edasiarendamisel.

ii) Valikuline eelis

69. ELTL artikli 107 lõikega 1 on keelatud abi, mis „soodustab teatavaid ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist“, see tähendab valikuline abi.⁵⁹ Kohtupraktika kohaselt iseloomustab valikulist eelist see, et meede soodustab „teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist“ võrreldes teiste ettevõtjatega, kes on asjaomase abikava eesmärki arvestades sarnases faktilises ja õiguslikus olukorras.⁶⁰

54 — Kohtuotsused, 3.3.2005, Heiser (C-172/03, EU:C:2005:130, punkt 46); 9.6.2011, Comitato „Venezia vuole vivere“ jt vs. komisjon (C-71/09 P, C-73/09 P ja C-76/09 P, EU:C:2011:368, punkt 94); 26.10.2016, Orange vs. komisjon (C-211/15 P, EU:C:2016:798, punkt 38) ja 21.12.2016, komisjon vs. Hansesstadt Lübeck (C-524/14 P, EU:C:2016:971, punkt 48).

55 — Kohtuotsused, 23.2.1961, De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg vs. ESTÜ Ülemamet (30/59, EU:C:1961:2, lk 43); 15.3.1994, Banco Exterior de España (C-387/92, EU:C:1994:100, punkt 13); 11.7.1996, SFEI jt (C-39/94, EU:C:1996:285, punkt 58) ja 14.1.2015, Eventech (C-518/13, EU:C:2015:9, punkt 33).

56 — Kohtuotsused, 15.3.1994, Banco Exterior de España (C-387/92, EU:C:1994:100, punkt 14); 15.11.2011, komisjon ja Hispaania vs. Government of Gibraltar ja Ühendkuningriik (C-106/09 P ja C-107/09 P, EU:C:2011:732, punkt 72); 9.10.2014, Ministerio de Defensa ja Navantia (C-522/13, EU:C:2014:2262, punkt 23) ning 21.12.2016, komisjon vs. World Duty Free Group jt (C-20/15 P ja C-21/15 P, EU:C:2016:981, punkt 56); vt analoogia alusel kohtuotsus, 22.6.2006, Belgia ja Forum 187 vs. komisjon (C-182/03 ja C-217/03, EU:C:2006:416, eelkõige punkt 81).

57 — Vt selle kohta kohtuotsused, 14.10.1987, Saksamaa vs. komisjon (248/84, EU:C:1987:437, punkt 17) ja 6.9.2006, Portugal vs. komisjon (C-88/03, EU:C:2006:511, punkt 55).

58 — Vt eespool käesoleva ettepaneku punkt 13.

59 — Kohtuotsus, 14.1.2015, Eventech (C-518/13, EU:C:2015:9, punkt 54).

60 — Kohtuotsused, 3.3.2005, Heiser (C-172/03, EU:C:2005:130, punkt 40); 14.1.2015, Eventech (C-518/13, EU:C:2015:9, punkt 55); 21.12.2016, komisjon vs. Hansesstadt Lübeck (C-524/14 P, EU:C:2016:971, punktid 41 ja 54) ning komisjon vs. World Duty Free Group jt (C-20/15 P ja C-21/15 P, EU:C:2016:981, punkt 54); vt selle kohta ka kohtuotsus, 8.11.2001, Adria-Wien Pipeline ja Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke (C-143/99, EU:C:2001:598, punkt 41).

70. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on maksueelise „valikuliseks“ klassifitseerimisel otsustava tähtsusega asjaolu, et selle aluseks olev riiklik meede kaldub üldisest süsteemist kõrvale, kuna see teeb põhjendamatult vahet ettevõtjatel, kes on üldise maksustamissüsteemi eesmärgi seisukohast sarnases faktilises ja õiguslikus olukorras.⁶¹

71. „Üldise süsteemi“ kohaselt, millega on käesoleval juhul tegemist, kehtestatakse Hispaanias kõikidele ehitistele, rajatistele ja ehitustöödele maks kohalike omavalitsuste kasuks. Asjaolu, et ainult katoliku kirik on 1979. aasta kokkuleppe alusel selle maksu tasumisest vabastatud, kujutab endast tema jaoks – niivõrd, kui kirik tegeleb majandustegevusega ning seega ettevõtlusega – eelist, mis asetab ta soodsamasse majanduslikku olukorda kui ülejäänud ettevõtjad.⁶² Mingil juhul ei ole tegemist soodustusega, mis põhineb üldmeemel, mida kohaldatakse vahet tegemata kõikide ettevõtjate suhtes ja mis on kättesaadav igaühele, kes täidab selleks ette nähtud tingimused.⁶³

72. Kindlasti tunnustab Euroopa Kohus seda, et maksusoodustus ei ole valikuline, kui soodustus on põhjendatud selle süsteemi olemuse või üldise ülesehitusega, millesse see kuulub, eelkõige kui maksustamiskord tuleneb otseselt selle liikmesriigi maksusüsteemi alus- või juhtpõhimõtetest.⁶⁴ Käesoleva kohtuasjaga sarnasel juhul ei nähtu kogu meie käsutuses olevast teabest siiski sedalaadi õigustust. Seda seetõttu, et katoliku kiriku maksuvabastuse alused ei tulene asjaomase maksustamiskorra süsteemist ega Hispaania maksusüsteemi aluspõhimõtetest või suunistest. Pigem tugineb vaidlusalune maksuvabastus 1979. aasta kokkuleppele. Seega põhineb see hinnangutel, mis ei pärine Hispaania maksuõigusest ning järelikult ei välista need soodustuse valikulisust.

73. Valikuline eelis ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses võiks siiski puududa juhul, kui vaidlusalune maksuvabastus kujutaks endast üksnes hüvitist võimalike kohustuste eest, mida katoliku kirik on avaliku teenindamise valdkonnas täitnud. Seejuures on otsustava tähtsusega Altmark Transi⁶⁵ puudutavas kohtupraktikas kujundatud kriteeriumid.

74. Nende kriteeriumide kohaldamisel tuleb – arvestades ELTL artikli 17 lõikest 1 tulenevat konstitutsioonilist ülesannet – piisavalt austada kirikute eristaatust. See võib tõepoolest viia nimelt selleni, et kirikukoolis pakutavaid õpetamisteenuseid käsitatakse panusena avaliku teenindamise valdkonda, liiatigi siis, kui need õpetamisteenused on integreeritud riiklikku haridussüsteemi.⁶⁶

61 — Kohtuotsused, 8.11.2001, *Adria-Wien Pipeline ja Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke* (C-143/99, EU:C:2001:598, punktid 41 ja 42); 6.9.2006, *Portugal vs. komisjon* (C-88/03, EU:C:2006:511, punktid 54 ja 56); 15.11.2011, komisjon ja Hispaania vs. *Government of Gibraltar ja Ühendkuningriik* (C-106/09 P ja C-107/09 P, EU:C:2011:732, punktid 73, 75 ja 101) ning 21.12.2016, komisjon vs. *World Duty Free Group jt* (C-20/15 P ja C-21/15 P, EU:C:2016:981, punktid 54 ja 60).

62 — Vt soodsamasse majanduslikku olukorda asetamise kriteeriumi kohta kohtuotsused, 15.6.2006, *Air Liquide Industries Belgium* (C-393/04 ja C-41/05, EU:C:2006:403, punkt 30); 9.10.2014, *Ministerio de Defensa ja Navantia* (C-522/13, EU:C:2014:2262, punkt 23); 8.9.2015, *Taricco jt* (C-105/14, EU:C:2015:555, punkt 61) ja 21.12.2016, komisjon vs. *World Duty Free Group jt* (C-20/15 P ja C-21/15 P, EU:C:2016:981, punkt 56).

63 — Vt probleemide kohta, mis puudutavad üldkohaldatavaid meetmeid, mida vahet tegemata kohaldatakse kõigule ettevõtjatele, kohtuotsused, 18.7.2013 P (C-6/12, EU:C:2013:525, punkt 18); 9.10.2014, *Ministerio de Defensa ja Navantia* (C-522/13, EU:C:2014:2262, punkt 23) ja 21.12.2016, komisjon vs. *World Duty Free Group jt* (C-20/15 P ja C-21/15 P, EU:C:2016:981, punktid 56 ja 59); vt selle kohta ka kohtuotsus, 8.11.2001, *Adria-Wien Pipeline ja Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke* (C-143/99, EU:C:2001:598, punkt 35).

64 — Kohtuotsused, 29.4.2004, *Madalmaad vs. komisjon* (C-159/01, EU:C:2004:246, punktid 42 ja 43); 18.7.2013, P (C-6/12, EU:C:2013:525, punkt 22); 21.12.2016, komisjon vs. *World Duty Free Group jt* (C-20/15 P ja C-21/15 P, EU:C:2016:981, punkt 58) ja komisjon vs. *Hansestadt Lübeck* (C-524/14 P, EU:C:2016:971, punkt 41); vt analoogia alusel kohtuotsused, 8.11.2001, *Adria-Wien Pipeline ja Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke* (C-143/99, EU:C:2001:598, punkt 42) ning 9.10.2014, *Ministerio de Defensa ja Navantia* (C-522/13, EU:C:2014:2262, punktid 42 ja 43).

65 — Kohtuotsus, 24.7.2003, *Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, EU:C:2003:415, punktid 83–94, eelkõige punktid 88–93); kohtupraktika on sellest ajast peale järjepidev, vt hiljutine kohtuotsus, 26.10.2016, *Orange vs. komisjon* (C-211/15 P, EU:C:2016:798, punktid 42 ja 44).

66 — Kohtuotsusest *Altmark Trans* tuleneva kohtupraktika esimene kriteerium (kohtuotsus, 24.7.2003, *Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg*, C-280/00, EU:C:2003:415, punkt 89).

75. Siiski ei ole katoliku kiriku *täielik* vabastamine ICIO maksust objektiivselt ja läbipaistvalt kindlaks määratud hüvitis kulude eest, mis tekivad kirikutel avaliku teenindamisega seotud *eriomaste* kohustuste täitmisest.⁶⁷ Pigem peaks selline hüvitamine toimuma ainult eesmärgile vastavate meetmete võtmisega, eelkõige riigi konkreetsete rahaeraldistega, kusjuures tuleks siiski hinnata, kas rahaeraldised, mida Congregación selletagi Hispaania riigilt saab, kujutavad endast piisavat hüvitist.

76. Ilma nimetatud meetmeteta ei saa kohtuotsusest Altmark Trans tulenev kohtupraktika käesoleva kohtuasjaga sarnasel juhul viia katoliku kiriku kasuks tehtud valikulise eelise esinemise välistamisele.

iii) Mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele ja konkurentsi moonutamise

77. ELTL artikli 107 lõikes 1 sätestatud kolmas ja neljas tingimus, mis on tihedalt teineteisega seotud, käsitlevad riigiabi mõju nii konkrentsile kui ka liidusisesele kaubandusele. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei tule seejuures tõendada abi tegelikku mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele ja tegelikku konkurentsi moonutamist, vaid tuleb üksnes uurida, kas abi võib mõjutada seda kaubandust ja kahjustada konkrentsi.⁶⁸

78. Abi mõjutab liikmesriikidevahelist kaubandust juba siis, kui see tugevdab mõne ettevõtja seisundit kaubanduses võrreldes konkureerivate ettevõtjatega. Seejuures pole tingimata vajalik, et abi saav ettevõtja osaleks ise liidusiseses kaubanduses.⁶⁹

79. Konkurentsi moonutamise tingimuse kohta tuleb meenutada, et abi, mille eesmärk on vabastada ettevõtja jooksva haldamise või tavakohase tegevuse käigus tavaliselt tekkivatest kuludest, moonutab põhimõtteliselt konkrentsi.⁷⁰

80. *Äritegevusena* osutatud õpetamisteenuste jaoks, nagu ma neid oma ettepaneku käesolevas jaotises analüüsin – seega nimelt fakultatiivse õppetöö ja kooli muude mittekohustuslike pakkumiste jaoks –, on igal juhul olemas turg, kus suuremad ja isegi väiksemad pakkujad piiriüleselt tegutseda võivad. Kui üks selliste õpetamisteenuste pakkujatest – nagu käesoleval juhul katoliku kirik – vabastatakse ICIO maksust, samal ajal kui tema tegelikud või võimalikud konkurendid, kes on samasuguses olukorras, peavad seda maksu tasuma, saab see pakkuja kulueelise, mis võib talle konkrentsiolukorras soodsalt mõjuda.

81. Tuleb möönda, et käesoleval juhul on 23 730,41 euro suurune maks, mida Congregación peab tasuma õppeasutuse „La Inmaculada“ aula ümberehituse eest, suurusjärgus, mis tundub võrreldes muude siseturu jaoks asjakohaste kuluteguritega võrdlemisi väike.

82. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt puudub aga liidu õiguses lävi või protsent, mille saavutamata jäämise korral võib lähtuda sellest, et liikmesriikidevahelist kaubandust ei kahjustata. See, et abisumma on suhteliselt vähetähtis või et abi saav ettevõtja on suhteliselt väike, ei välista iseenesest liikmesriikidevahelise kaubanduse kahjustamise võimalust.⁷¹

67 — Kohtuotsusest Altmark Trans tuleneva kohtupraktika teine kriteerium (kohtuotsus, 24.7.2003, Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg, C-280/00, EU:C:2003:415, punktid 90 ja 91).

68 — Kohtuotsused, 10.1.2006, Cassa di Risparmio di Firenze jt (C-222/04, EU:C:2006:8, punkt 140); 14.1.2015, Eventech (C-518/13, EU:C:2015:9, punkt 65); 26.10.2016, Orange vs. komisjon (C-211/15 P, EU:C:2016:798, punkt 64) ja 21.12.2016, Vervloet jt (C-76/15, EU:C:2016:975, punkt 102).

69 — Kohtuotsused, 10.1.2006, Cassa di Risparmio di Firenze jt (C-222/04, EU:C:2006:8, punktid 141–143); 14.1.2015, Eventech (C-518/13, EU:C:2015:9, punktid 66 ja 67) ning 21.12.2016, Vervloet jt (C-76/15, EU:C:2016:975, punkt 104).

70 — Kohtuotsused, 30.4.2009, komisjon vs. Itaalia ja Wam (C-494/06 P, EU:C:2009:272, punkt 54) ja 26.10.2016, Orange vs. komisjon (C-211/15 P, EU:C:2016:798, punkt 66).

71 — Kohtuotsused, 21.3.1990, Belgia vs. komisjon („Tubemeuse“, C-142/87, EU:C:1990:125, punkt 43); 24.7.2003, Altmark Trans ja Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415, punkt 81); 14.1.2015, Eventech (C-518/13, EU:C:2015:9, punkt 68) ja 21.12.2016, Vervloet jt (C-76/15, EU:C:2016:975, punkt 107).

83. Seega juhul, kui organisatsiooni majandustegevus on piisavalt kaalukas, et kvalifitseerida see organisatsioon ettevõtjaks liidu konkurentsieeskirjade tähenduses (küsimus, mis eelneb ELTL artikli 107 kohaldamisele⁷²), siis võib ka suhteliselt vähetähtis abi põhjustada liikmesriikidevahelise kaubanduse kahjustamist.

84. Lisaks tuleb arvesse võtta, et liidu konkurentsioiguses ei tule meetmete mõju liidusisesele kaubandusele ja konkurentsile siseturul kunagi hinnata isoleeritult, vaid selle puhul on alati vaja võtta arvesse nende majanduslikku ja õiguslikku konteksti. Seejuures tuleb eelkõige arvesse võtta, kas tegemist on isoleeritud üksikjuhtumi või paljude samalaadsete probleemidega (nende „kogumiga“).⁷³

85. Kui institutsioonile – nagu käesoleval juhul katoliku kirik – kuulub arvukalt kinnisasju, mille kõigi suhtes võidakse kohaldada vaidlusalust maksuvabastust, siis ulatub tema tegelik konkurentsieelis palju kaugemale sellest, millise mulje võib pealiskaudsel vaatlusel jätta põhikohtuasjas vaidluse all olev summa 23 730,41 eurot üheainsa ehitustöö, käesoleval juhul õppeasutuse „La Inmaculada“ aula renoveerimise eest. Seda seetõttu, et õpetamisteenuste pakkujana saab katoliku kirik oma kulude kalkuleerimisel üldiselt arvestada eelise, mille ta saab kõigi oma õppehoonete puhul ICIO maksust vabastamise tõttu. Kui mõelda ka sellele, et 1979. aasta kokkulepe näeb ette veel mitu muud maksuvabastust, siis suureneb see eelis veelgi.

86. Muu hulgas käsitatakse ka Euroopa Komisjoni vastu võetud vähese tähtsusega abi käsitlevate sätete⁷⁴ kohaselt ainult selliseid abimeetmeid, mille puhul ei ületa ühele ettevõtjale antava vähese tähtsusega abi kogusumma kolme eelarveaasta pikkuse ajavahemiku jooksul 200 000 eurot, „meetmetena, mis ei vasta kõigile artikli 107 lõikes 1 sätestatud tingimustele.“ Käesoleval juhul vaidluse all olev maksuvabastus, mida antakse 1979. aasta kokkuleppe alusel, ei ole summa poolest ega ajaliselt piiratud, vaid seda kohaldatakse selle kokkuleppe artikli IV lõike 1 punkti B kohaselt üldiselt ja piiramatult *kõikidele* katoliku kiriku ehitistele, rajatistele ja ehitustöödele Hispaanias. Selle maksuvabastuse suhtes ei saa järelikult kohaldada vähese tähtsusega abi regulatsiooni.

c) Vahekokkuvõte

87. Kui Congregación tegeleb eespool esitatud sedastuste kohaselt majandustegevusega ja teda tuleb seega pidada ettevõtjaks,⁷⁵ tuleb põhikohtuasjas vaidlusalust maksuvabastust käsitada riigiabina, mille suhtes kohaldatakse ELTL artikli 107 lõikes 1 sätestatud keeldu.

72 — Vt selle kohta minu eespool esitatud märkused ettevõtja mõiste kohta, eelkõige käesoleva ettepaneku punktid 53–60.

73 — Vt selle kohta põhjaneva tähtsusega kohtuotsus, 28.2.1991, Delimitis (C-234/89, EU:C:1991:91, punktid 19–27), mille kohaselt on ettevõtjatevaheliste kokkulepete võimaliku konkurentsivastase mõju hindamisel oluline silmas pidada, et turul on olemas „sarnaste lepingute kogum“, mis võivad põhjustada „kumulatiivset blokeerivat mõju“; vt lisaks kohtuotsused, 27.4.1994, Almelo (C-393/92, EU:C:1994:171, punkt 37) ja 26.11.2015, Maxima Latvija (C-345/14, EU:C:2015:784, punkt 26); vt analoogia alusel kohtuotsus, 11.9.2014, CB vs. komisjon (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, punkt 79).

74 — Komisjoni 18. detsembri 2013. aasta määruse (EL) nr 1407/2013, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT 2013, L 352, lk. 1), artikli 3 lõiked 1 ja 2. Seda määrust kohaldatakse selle artikli 7 lõike 1 kohaselt ka enne selle jõustumist antud abi suhtes.

75 — Vt eespool käesoleva ettepaneku punktid 36–60.

3. Võimaliku riigiabiks klassifitseerimise tagajärjed

88. Jääb veel üle käsitleda küsimust, millised tagajärjed võivad põhikohtuasjale tekkida vaidlusaluse maksuvabastuse riigiabiks klassifitseerimise korral ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses. Erijooned võivad siinjuures tuleneda nimelt ELTL artiklist 108 ja ELTL artikli 351 esimesest lõigust, mida on rõhutanud eelkõige Hispaania valitsus. Selleks et anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarvilik vastus, tuleb lõpetuseks lühidalt käsitleda ka mõlemat õigusnormi ja nendest tulenevaid probleeme.⁷⁶

a) Olemasoleva ja uue abi eristamine ELTL artikli 108 tähenduses

89. ELTL artikkel 108 teeb vahet olemasolevate abisüsteemide ja uue abi vahel. Samal ajal kui uut abi ei tohi rakendada enne, kui komisjon on selle heaks kiitnud (ELTL artikli 108 lõige 3), on olemasolevad abisüsteemid allutatud üksnes komisjoni pidevale kontrollile (ELTL artikli 108 lõige 1). Lühidalt öeldes kehtib uue abi suhtes järelikult teatamiskohustus ja rakendamiskeeld, mille rikkumisel loetakse abi andmine ebaseaduslikuks,⁷⁷ samal ajal kui olemasolevaid abisüsteeme võib tavaliselt rakendada niikaua, kuni komisjon ei ole seda tunnistanud ühisturuga kokkusobimatuks.⁷⁸

90. Seega juhul, kui vaidlusaluse maksuvabastuse korral on tegemist olemasoleva abisüsteemiga ELTL artikli 108 lõike 1 tähenduses, ei või eelotsusetaotluse esitanud kohus klassifitseerida selle andmist ebaseaduslikuks seni, kuni komisjon ei ole seda tunnistanud ühisturuga kokkusobimatuks.

91. Oletuse poolt, et tegemist on olemasoleva abisüsteemiga, räägib pealiskaudsel vaatlusel asjaolu, et 1979. aasta kokkulepe pärineb perioodist enne Hispaania ühinemist Euroopa ühendustega; see ühinemine toimus teatavasti alles 1986. aastal.

92. Meetme klassifitseerimisel olemasolevaks abisüsteemiks või uueks abiks peaks aga olema määrava tähtsusega üksnes aeg, millest alates toimub või ähvardab toimuda abiga seotud konkurentsimoonus siseturul.⁷⁹ Käesoleval juhul sai selline konkurentsimoonus toimuda alles 1988. aastal, kui Hispaania kehtestas tegelikult ICIO maksu. Sel ajal oli Hispaania juba Euroopa Liidu liikmesriik.

93. Seega ei saa käesoleval juhul vaidluse all olevat maksuvabastust klassifitseerida olemasolevaks abisüsteemiks, vaid seda tuleb käsitada uue abina. Järelikult ei takistaks ELTL artikkel 108 eelotsusetaotluse esitanud kohtul lähtuda põhikohtuasjas sellest, et abi on antud ebaseaduslikult.

b) ELTL artikli 351 arvestamine 1979. aasta kokkuleppe seisukohast

94. Lõpuks tuleb käsitleda veel seda, kas ELTL artikkel 351 lubab eelotsusetaotluse esitanud kohtul või isegi nõuab seda, et see kalduks põhikohtuasjas kõrvale ELTL artikli 107 lõikes 1 sätestatud riigiabi keelust ning lubaks katoliku kirikul kasutada vaidlusalust maksuvabastust, seda isegi juhul, kui tegelikult on tegemist ebaseadusliku riigiabiga.

76 — Vajaduse kohta anda eelotsusetaotluse esitanud kohtule tarvilik vastus ja käsitleda seejuures vajaduse korral ka liidu õiguse aspekte, mis ei ole sõnaselgelt eelotsusetaotluse ese, vt kohtuotsused, 12.12.1990, SARPP (C-241/89, EU:C:1990:459, punkt 8); 2.12.2009, Aventis Pasteur (C-358/08, EU:C:2009:744, punkt 50); 18.12.2014, Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-La-Neuve (C-562/13, EU:C:2014:2453, punkt 37) ja 17.12.2015, Neptune Distribution (C-157/14, EU:C:2015:823, punktid 33 ja 34).

77 — Kohtuotsused, 14.2.1990, Prantsusmaa vs. komisjon (C-301/87, EU:C:1990:67, punkt 17); 12.2.2008, Centre d'exportation du livre français (C-199/06, EU:C:2008:79, punktid 36 ja 37); 21.11.2013, Deutsche Lufthansa (C-284/12, EU:C:2013:755, punktid 25 ja 26) ning 11.11.2015, Klausner Holz Niedersachsen (C-505/14, EU:C:2015:742, punktid 18 ja 19).

78 — Kohtuotsused, 15.3.1994, Banco Exterior de España (C-387/92, EU:C:1994:100, punkt 20); 18.7.2013, P (C-6/12, EU:C:2013:525, punkt 36) ja 26.10.2016, DEI vs. komisjon (C-590/14 P, EU:C:2016:797, punkt 45).

79 — Vt selle kohta minu ettepanek kohtuasjas Vervloet jt (C-76/15, EU:C:2016:386, punkt 115) seoses küsimusega, millal tuleb lähtuda sellest, et riigiabi on „kasutusele võetud“ või „ellu viidud“ ELTL artikli 108 lõike 3 tähenduses. Sedasama konkurentsimoonus toimumise kriteeriumi saab kasutada ka selleks, et teha vahet uue abi ja olemasoleva abisüsteemi vahel.

95. ELTL artikli 351 esimese lõigu kohaselt ei mõjuta liidu õigus õigusi ja kohustusi, mis tulenevad rahvusvahelisest lepingust, mille liikmesriik on sõlminud kolmanda riigiga enne liiduga ühinemise kuupäeva.

96. ELTL artikkel 351 on üldkohaldatav ja kehtib kõigi rahvusvaheliste lepingute suhtes, mis võivad mõjutada liidu õiguse kohaldamist, sõltumata nende esemest.⁸⁰ Niisiis saab seda õigusnormi igal juhul kohaldada ka 1979. aasta kokkuleppele.

97. ELTL artiklist 351 ei tulene siiski *kohustust* kalduda kõrvale liidu õiguse sätetest nagu ELTL artikli 107 lõige 1. Pigem tuleb liikmesriikidele anda üksnes *võimalus* järgida enne liiduga ühinemist sõlmitud rahvusvahelisest lepingust tulenevaid kohustusi⁸¹ ja sel eesmärgil kalduda vajaduse korral kõrvale liidu õigusnormidest.⁸² Seevastu juhul, kui kõnealune rahvusvaheline leping jätab liikmesriigile kaalutlusruumi, peab ta seda kasutama nii, et ta toimib kooskõlas liidu õigusega.⁸³

98. Igal juhul ei ole mitte Euroopa Kohtu, vaid liikmesriigi kohtu ülesanne tuvastada rahvusvaheliste kohustuste ulatus, mis tulenevad Hispaaniale 1979. aasta kokkuleppest.⁸⁴

99. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab seetõttu hindama, kas 1979. aasta kokkuleppe artikli IV lõike 1 punktist B tuleneb tingimata, et katoliku kirik tuleb *kõikide* Hispaanias talle kuuluvate hoonete osas – ka selliste hoonete osas, mille eesmärk on täielikult või osaliselt majandustegevus – *üldiselt vabastada* ICIO maksust. Ainult sellisel juhul esineks vastuolu riigiabi keeluga vastavalt ELTL artikli 107 lõikele 1 ja ainult siis lubaks ELTL artikli 351 esimene lõik eelotsusetaotluse esitanud kohtul kalduda põhikohtuasja lahendamisel kõrvale ELTL artikli 107 lõikest 1.

100. Muu hulgas olgu öeldud, et sel juhul on Hispaania riik ELTL artikli 351 teise lõigu kohaselt kohustatud kasutama kõiki vajalikke vahendeid, et kõrvaldada 1979. aasta kokkuleppe artikli IV lõike 1 punkti B võimalik vastuolu liidu õigusnormidega, mis käsitlevad riigiabi. Kõigepealt peaks Hispaania aktiivselt kasutama nimetatud kokkuleppe artiklis VI sätestatud mehhanismi vaidluste lahendamiseks, et jõuda vastastikusel kokkuleppel Püha Tooliga – vähemalt tuleviku jaoks – kokkuleppe artikli IV lõike 1 punkti B sellise tõlgenduseni, mis on kooskõlas liidu õigusega, eelkõige ELTL artikli 107 lõikega 1. Kui see tee ei vii mõistliku aja jooksul lahenduseni, mis on liidu õigusega kooskõlas, peaks Hispaania kokkuleppe üles ütlema.⁸⁵

4. Kokkuvõte

101. Kokkuvõttes võib märkida järgmist:

Käesoleval juhul vaidluse all olev maksuvabastus ei ole vastuolus riigiabi keeluga ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses, kui see puudutab õppehoonet, mida katoliku kirik kasutab õpetamisteenuste osutamiseks oma sotsiaalse, kultuurilise ja hariduspoliitilise ülesande raames. Seevastu on sellise maksuvabastuse puhul tegemist ELTL artikli 107 lõike 1 kohaselt keelatud riigiabiga, kui asjaomast hoonet kasutatakse olemuslikult ärilistel eesmärkidel.

80 — Kohtuotsused, 14.10.1980, Burgoa (812/79, EU:C:1980:231, punkt 6) ja 2.8.1993, Levy (C-158/91, EU:C:1993:332, punkt 11).

81 — Kohtuotsused, 28.3.1995, Evans Medical ja Macfarlan Smith (C-324/93, EU:C:1995:84, punkt 27); 14.1.1997, Centro-Com (C-124/95, EU:C:1997:8, punkt 56) ja 21.12.2011, Air Transport Association of America jt (C-366/10, EU:C:2011:864, punkt 61).

82 — Selle kohta kohtuotsused, 14.1.1997, Centro-Com (C-124/95, EU:C:1997:8, punkt 61) ja 3.9.2008, Kadi ja Al Barakaat International Foundation vs. nõukogu ja komisjon (C-402/05 P ja C-415/05 P, EU:C:2008:461, punkt 301).

83 — Kohtuotsus, 28.3.1995, Evans Medical ja Macfarlan Smith (C-324/93, EU:C:1995:84, punkt 32).

84 — Kohtuotsused, 2.8.1993, Levy (C-158/91, EU:C:1993:332, punkt 21); 28.3.1995, Evans Medical ja Macfarlan Smith (C-324/93, EU:C:1995:84, punkt 29) ja 14.1.1997, Centro-Com (C-124/95, EU:C:1997:8, punkt 58).

85 — Kohtuotsused, 14.9.1999, komisjon vs. Belgia (C-170/98, EU:C:1999:411, punkt 42); 4.7.2000, komisjon vs. Portugal (C-62/98, EU:C:2000:358, punkt 49) ja komisjon vs. Portugal (C-84/98, EU:C:2000:359, punkt 58).

VI. Ettepanek

102. Eespool esitatud kaalutlusi arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Juzgado de lo Contencioso-administrativo n 4 de Madridi (Madridi halduskohus nr 4) eelotsuse küsimusele järgmiselt:

Ehitiste, rajatiste ja ehitustööde maksust vabastamine, millele katoliku kirikul on vastavalt Hispaania riigi ja Püha Tooli vahel 3. jaanuaril 1979 sõlmitud majandusküsimusi käsitlevale kokkuleppele õigus, ei ole vastuolus riigiabi keeluga ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses, kui see puudutab õppehoonet, mida katoliku kirik ei kasuta mitte õpetamisteenuste äriliseks osutamiseks, vaid õpetamisteenuste osutamiseks oma sotsiaalse, kultuurilise ja hariduspoliitilise ülesande raames.